

egyik "Nagy Öregének", Harold B. Alennek, az University of Minnesota nyugalmazott professzorának.

Ha a University of Minnesota és Magyarország közötti csereprogramot kizárólag arra a célra használnák, amelyre létesült, nevezetesen magyarországi diákok TESOL/Applied Linguistics-szakemberré képzésére, akkor majdnem évente lenne egy-egy újabb olyan szakember, aki a vázolt tananyagok elkészítésében részt vállalhatna.

Feltételezem, hogy az is megoldható lenne, hogy amerikai diákok Magyarországon magyar nyelv és irodalom szakos egyetemi képzésben részesüljenek, de nem valószínű, hogy ez csak úgy magától megtörténne. Azt javaslom, hogy Önök közül azok, akiknek módjában áll, kezdjenek hozzá egy ilyen csereprogram létrehozásához.

(1981.)

P r i l e s z k y C s i l l a

A Színes Magyar Nyelvkönyvről

Röviden szeretném bemutatni a NEI új nyelvkönyvét a Színes Magyar Nyelvkönyvet, melynek egyik társszerzője voltam. Az új tankönyv az 1980/81-es tanévben került először tanításra a NEI-ben és néhány külső nyelvtanfolyamon.

Fölösleges hangsúlyozni, hogy a nyelvtanítás célja és körülményei meghatározóak a tananyagok tartalmára, felépítésére, az alkalmazott módszerekre nézve. (...) Speciális céljaink és adottságaink gondos mérlegelése alapján készült első rendszeres nyelvkönyv

volt a NEI öt szürke könyve. Ezt bizonyára a kollégák nagy része ismeri, ezért az SzMNY ismertetésénél ebből indulok ki. (Ez a tankönyv ugyanazt a szerepet tölti be, az első intenzív nyelvoktatási szakaszra készült; 10-12 oktatási hétre, kb. 300 nyelvórára terveztük.)

Igyekeztünk megőrizni a "szürke könyvek" számos időállónak bizonyult erényét, ezek közül is elsősorban a nyelvi anyagnak a magyar nyelv belső logikájára és belső kontrasztjaira támaszkodó módszeres felépítését. (Közvetítő nyelv és tételes grammatikai magyarázatok nélkül.) Ki akartuk küszöbölni a szürke könyvnek a tanítás során megmutatkozó hiányosságait. Ezeket a hiányosságokat úgy lehetne összefoglalni, hogy a szürke könyvek nem vették eléggé tekintetbe a természetes kommunikáció igényeit, nem feleltek meg kellőképpen a kezdeti szakaszban erős integrálódási célnak, így nem segítették elő eléggé a beszédkészség fejlesztését. Főbb koncepcióbeli változtatásaink ennek megfelelően a következő síkokon valósultak meg:

1. Grammatikai síkon: a nyelvtani anyag elrendezésében, csoportosításában, egyrészt a kommunikáció igényeit tekintetbe véve (ige, igekötős ige előbbrehozatala), másrészt az összetartozó, egymást kiegészítő jelenségeket együtt, egymással korrelációba állítva (határozatlan - határozott tárgy; hová? kérdésre felelő helyragok-igekötők; múlt idő - perfektuáló igekötő).

2. Lexika, tematika síkján a hallgatók számára motiválóbb, derűsebb s a magyar környezetbe való beilleszkedést jobban segítő szövegek, szituációk megalkotásával. (Elszakadtunk a korábbi könyvek "Viet - Ali - intézet - tanulás" tematikájának monotóniájától.) Igyekeztünk több kulturális, történelmi, társadalmi információt adni.

3. Módszertani síkon a szemléletesség elvének érvényesítésével. Legfőbb módszertani vívmányunknak tartjuk azt a vizuális szemléltetési rendszert, amelynek elméleti alapjait Erdos Jozsef kollegánk vetette meg, s amelynek alapjául évekig folytak kísérletek több csoportban. Az egy mondattartalomnak megfelelő ún. mikroszituáció színekkel grammatizált képi ábrázolása és a hasonlóképpen színekkel tagolt írásképe képezi az alapját mind a nyelvtani bemutatásnak, mind a gyakorlásnak.

Könyvünk nem véletlenül hordja címében a szín és jelzöt, hiszen vizuális szemléltetési rendszerünkben a színszimbólumok alapvető - nem illusztratív, hanem funkcionális - szerepet játszanak. A mondat fő részeinek jelezésére 1-1 szint választottunk, s a színszimbólumok segítségével a valóság egy részletére, az egy mondattartalomnak megfelelő mikroszituációra vonatkozó képi ábrázolást a magyar nyelvi megformálásnak megfelelően tudjuk tagolni. Így ezek a grammatikai képek az azonos módon színekkel tagolt kérdőstruktúrával együtt megadják a beszédhez szükséges információt, létrejön a válaszmondat, amelyet írott formában ugyancsak a megfelelő színekkel tagolunk, s így a kép-, beszéd-, írás hármas megfeleléséhez jutunk. Minthogy a kívánt mondat a képek és a jelrendszer segítségével stimulálható, így strukturális - automatizációs gyakorlatokra is alkalmas ez a vizuális rendszer. Emellett egyéb képek, képregényszerű képsorozatok is bőven vannak minden leckében. A sok kép, a humorosnak szánt rajzok, a változatos grafikai megoldások mind a "mosolyogva tanulást", az erősebb motivációt vannak hivatva elősegíteni.

Meg kell említeni könyvünk novumai között az előző könyvekben csaknem teljesen elhanyagolt szupraszegmentális elemek, az intonáció és szórend rendszeres taní-

tását. Ezek taglalására az idő rövidsege miatt nem térhetek ki. Az intonációt tárgyaló "Hangsúly - hanglejtés" c. részek könyvünkben Kozma Endre munkái. (Erről bővebben: 1. Ny. - 98/1974. 476-88.)

Tankönyvünk legszembeszökőbb jellegzetességeinek vázolója után röviden rátérek a konkrétabb ismertetésre. A két kötetből álló, tanórai munkára szánt nyelvkönyv mellé munkafüzet is járul, elsősorban önálló feloldozás, házi feladat céljaira. Ezenkívül a csoportos ellenőrzés céljára egy 12 ellenőrzőlappból álló, csak a tanárok kezébe kerülő sorozat egészíti ki a tananyagot. A tanárok munkáját kívánja segíteni a "Tanári Kézikönyv", amely egy általános részből és leckékre bontott tárgyalásból áll.

A 30 leckéből álló tananyag 5 egységre tagolódik (az egységzáró leckék kifejezetten új nyelvtani anyagot nem tartalmazó, rendszerező, összefoglaló jellegűek. (1. egység: alanyi ragozás - jelen idő; 2. egység: tárgyias ragozás, 3. egység: múlt idő, 4. egység: felszólító mód, 5. egység: feltételes mód.) Ezek köré csoportosítottuk a névszóragozást úgy, hogy az adott ige- ragozási forma leginkább indokolta (pl. intranszitiv ige - helyhatározó ragok; múlt idő - időhatározók stb.).

Ezek után a leckék felépítéséről néhány szót. A leckéket úgy kívántuk felépíteni, hogy szerkezetük megfelelően a tanítási folyamat általuk optimálisnak tartott logikai menetének. Ennek megfelelően a leckék a következőképpen tagolódnak:

1. Az új nyelvtani anyag bemutatása (grammatizált képi ábrázolás, illetve mondatmodellekkel való műveletek, táblázatok formájában) ismert lexikával. A nyelvtani rész végén következik a szórend, a hangsúly és a hanglejtés.

2. Új szavak (képszótár, szinonímák, szómagyarázatok, szócsaládok).

3. Gyakorlatok a nyelvtan és az új szavak elsődleges rögzítésére (a megfelelő nyelvtani anyag paragrafuszámaival ellátva).

4. Olvasmány. A szöveg a lecke központi helyén áll, mire a szöveg feldolgozásra kerül, már jó-részt ismert elemeket tartalmaz, s így minden figyelmet a tartalom, az összefüggések megértésére koncentrálhatunk. Az olvasmányt vicc, anekdota, népdal követheti.

5. Szószedet (Az új szavakat tartalmazza szó-fajonkénti csoportosításban, betűrendben, legjellegzetesebb szintaktikai sajátágaikkal, továbbá a szótövek változásainak legfontosabb eseteivel.)

6. Szövegfeldolgozó komplex gyakorlatok. Elsősorban a beszédképesség fejlesztését szolgálják; itt kell létrejönnie az egész lecke szintézisének.

A leckék felépítésének rövid ismertetése után meg kell még említeni, hogy a II. kötet végén ige- és névszóragozási táblázatok találhatóak, amelyek tartalmazzák az összes, lexikánkban előforduló fő típus paradigmáit. A hátsó betűrendes szójegyzékben az illető igék illetve névszók mellett kódszám alapján kereszhetik ki a diákok a megfelelő ragozási táblázatot.

Nem vagyok autentikus személy arra, hogy a tankönyvet értékeljem, ezt megtették, és megteszik a könyvet használó tanárok. Az azonban többé-kevésbé általános tapasztalat volt az első tanítási év után, hogy a diákok számára erősebben motiválónak bizonyult ez a könyv, mint az előzőek. Annak ellenére, hogy a mi specialis igényeinkre és céljainkra készült, nem tartom lehetetlenné, hogy máshol is használható - ha nem is teljességében - az adott körülményekre adaptálva.

(1981.)